

Van-e közük a cigány kisebbségi önkormányzatoknak a cigány oktatási programokhoz?

A címben szereplő kérdésfelvetés kissé hipotetikus, s talán feleslegesnek tűnhet. Azért fogalmaztuk meg csupán, hogy gondolati fonalául szolgáljon írásunknak.

A kérdésre kínáló válaszunk: Természetesen van közük a kisebbségi oktatásügyhöz. A közoktatás, a kisebbségi jogok, kisebbségvédelem magyarországi törvényi szabályozása ma megadja azokat a jogi kereteket, melyek lehetővé teszik a helyi kisebbségi önkormányzatok számára a település adott kisebbséget érintő oktatási ügyeibe történő beleszólást, aktív részvételt. (1)

Természetesen kell, hogy legyen közük a kisebbségi oktatásügyhöz. A kisebbségi törvény szelleme sugallja, hogy megalkotói a helyi kisebbségi önkormányzatok kezébe elsősorban a kulturális autonómia megéléséhez kapcsolódó eszközrendszert adtak, jogositványaik e téren a legerősebbek, értelemszerűen a helyi oktatás ügyeibe is komoly beleszólásuk lehet. Fontosnak is tartjuk, hogy tevékenységük szélesebb körben kibontakozzon e téren, hiszen az oktatásról mind több fórumon hangzik el, hogy olyan kulcstényező – különösen a cigány népesség esetében az –, amely hosszabb távon képes orvosolni az e népcsoportra napjainkban jellemző neurális problémákat (a szakképzetlenségből, alacsony iskolázottságból származó munkaerő-piaci gondokat, az egészségügyi, szociális helyzetet stb.). Ezzel elősegítjük a cigányság sokat emlegetett társadalmi integrációját, s ebben a folyamatban fontos szerepe kellene legyen a kisebbségi önkormányzatoknak is az oktatási-nevelési rendszeren, a kisebbségi programokon keresztül is.

A kérdésünkre eddig adott válaszok hármas gondolati íve (van szerepük; kell legyen; kellene, hogy legyen) jelzi azt a benyűnk felmerült hipotézist, mindennapi ta-

pasztatatainkat, amely arra ösztönzött bennünket, hogy megvizsgáljuk a helyi érdekvépviseleti szektor által ma betöltött szerepet az óvodai-iskolai cigány programok terén.

A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán működő Romológia Szemináriumon az elmúlt években több kutatási program során is érintettük a cigány kisebbségi oktatás kérdéskörét. E cikkben vizsgálataink egyik fő szempontjáról szeretnénk beszámolni, nevezetesen Baranya megye cigány kisebbségi önkormányzatainak és romákkal foglalkozó civil szervezeteknek szerepéről, tevékenységéről a cigány kisebbség számára működtetett oktatási programokban. Fő kérdésünk az volt, mennyire tájékozottak az érintett önkormányzatok, civil szervezetek ezekről a programokról, mi a véleményük azokról, hogyan próbálnak belefolyni a programok működtetésébe, minőségi javításába.

Vizsgálatainkat kérdőíves felméréssel, a régióban működő CKÖ-ok és civil szervezetek munkatársainak megkérdezésével végeztük, ami minden esetben a strukturált interjúhoz hasonló beszélgetést jelentett. A kérdőíves vizsgálat az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány ('A pályakezdő cigány fiatalok munkavállalási esélyei' című) és az FKP ('Cigány oktatáspolitikai a Dél-Dunántúlon' című) által támogatott kutatások keretében történt. (Mindkét kutatást Forray R. Katalin vezette.) A vizsgálat során Baranya megye 38 településén 47 szervezetet kerestünk fel, közülük 32 CKÖ, 15 civil szervezet volt.

A kiválasztott cigány kisebbségi önkormányzatok és civil szervezetek felkeresése az időpont-egyeztetés miatt igen nagy

gondot jelentett. Köszönettel tartozunk a megye három nagy önkormányzati szövetségének, akik segítettek a koordinálásban: *Gál József*, Lungo Drom (Szigetvár), *Kosztics István*, Cigány Kisebbségi Önkormányzatok Baranya Megyei Szövetsége (Pécs), *Kosztics József*, Siklós és Vidéke Cigányokért Érdekvédelmi Szövetség (Siklós).

A vizsgálat eredményei

Megállapításainkat 3 fő szempont köré csoportosíthatjuk:

- általános kérdések a településen működő oktatási-nevelési intézményekről, cigány programokról;
- mi a véleménye a szervezetek munkatársainak a cigányság oktatási helyzetéről a településen, megoldott-e a helyi kisebbségi oktatás;
- milyen mértékben folynak bele a szervezetek a település oktatási ügyeibe?

A programokról

A véleményalkotás szempontjából fontos kérdés, vajon működik-e egyáltalán oktatási intézmény a kisebbségi önkormányzat településén. Jóllehet akkor is lehetséges véleményt alkotni a programokról, ha éppen a működési területen nincs ilyen, mégis minőségileg más a helyzet, ha az önkormányzati képviselő személyesen találkozik vagy találkozhat az oktatási intézményekkel, azok vezetőivel.

Megállapíthatjuk, hogy mindösszesen a vizsgált települések 20 százalékában nincs semmilyen oktatási-nevelési intézmény a szervezet működési területén. Jellemzően óvoda (77 százalékban), az általános iskola alsó tagozata (80 százalék) és a felső tagozat (77 százalék) található meg a vizsgált településeken. A baranyai településhálózat aprófalvas jellege miatt alacsony a középfokú oktatási intézménnyel is rendelkező települések aránya (32 százalék).

A megadott válaszokból kitűnik, hogy a legnagyobb arányú az általános iskolai kisebbségi programok aránya (a vizsgált települések 36 százaléka), ezen kívül még óvodai kisebbségi programok találhatók a

településeken (26 százalékukban). Az egyéb program száma elenyésző, 1 százaléknyi. Figyelembe véve, hogy vizsgáلتunkhoz azokat a településeket választottuk ki, ahol nagy számban él cigány népesség, magas azoknak az aránya, ahol semmiféle program nem működik (38 településből 18, vagyis 47 százalék).

Ha ezt az adatot kivetítjük Baranya megye 301 településére és ezt az arányt vesszük alapul, akkor 159 településen kellene kisebbségi programnak működnie. Ezzel szemben hivatalos adataink szerint 50 település kap a központi költségvetésből kiegészítő normatívát cigány kisebbségi oktatási feladatok ellátásához a cigány etnikumhoz tartozók felzárkóztató oktatására (1998) (2), ezek közül csak 20 település szerepel az Oktatási Minisztérium által elfogadott és engedélyezett cigány kisebbségi oktatási programok listáján, mely szerint e 20 település 24 iskolája rendelkezik engedélyezett programmal. Felmerül a kérdés, milyen jogcímen vesz fel a többi önkormányzat normatívát e feladatra. Továbbá miért nem tudnak a minisztériumban olyan programokról (például Pécs számos iskolája), ahol igazoltan működnek e programok?

A fenti számértékeket azonban túl alacsonynak találjuk, tudva, hogy a régióban és Baranya megyében koncentráltan élnek cigány származású emberek, megközelítően 30 000 fő, így becsléseink szerint minimum 7 500 cigány diákkal kell számolnunk. Baranya megyében 65 településen választottak cigány kisebbségi önkormányzatot az 1998-as választásokon. Többek között ezen érdekképviselői szervek feladata lenne, hogy más helyiségekben is előmozdítsák a kisebbségi oktatás ügyét.

A programokkal rendelkező települések 33 százalékán a cigány származású diákok közül mind részt vesz azokban. 19 százalékban az érintettek több, mint a fele; 34 százalékban fele; 14 százalékban kevesebb, mint a fele részesül a számukra szervezett oktatási programokban.

A cigány tanulók iskolai problémáinak okait vizsgáló kérdésekre adott válaszokból (1–5-ig terjedő skálán mértük, mekko-

ra szerepet tulajdonítanak a cigányság vezetői az egyes tényezőknek az iskolai nehézségek kialakulásában) a legfontosabb hátráltató oknak a családi, szociális hátteret tartják (4,2-es középértéket kaptunk), ezt követi (3,8) a kisebbségi programok alulfinanszírozottsága, majd 3,3-es átlaggal a cigányság társadalmi megítélése következik. 3-as értéket kapott a normatíva felhasználásának ellenőrizetlensége, ezután majdnem egy egész értékű csökkenés következik a fontossági sorban, 2,2-es átlagú a hatékony oktatási módszerek hiánya, melyet 2,1-es átlaggal a tanárok részéről megnyilvánuló hátrányos megkülönböztetés, illetve a cigány népismereti oktatás hiányolása követ. A kultúraátadás és a népismeret fontossága jelenik meg akkor, amikor 81 százalékuk mondja, hogy a cigány diákok a saját kultúrájukat, történetüket az óvodában, iskolában meg kell ismerjék. 19 százalék szerint nem feltétlenül kell ismerniük. Senki nem gondolja, hogy egyáltalán nem kell ismerniük. Tehát fontosnak tartják e területet, de elégedettek a programok ez irányú tevékenységével.

Az iskolai nehézségekben kisebb szerepet tulajdonítottak a más diákok felől tapasztalható hátrányos megkülönböztetésnek (2-es átlag), 3 válaszlehetőség pedig nem éri el a 2-es átlagot sem. Ezek az anyanyelvi oktatás hiánya, illetve kötelezővé tétele, valamint az oktatók szakképzetlensége. A cigány tanulók anyanyelvi oktatását 61 százalékuk nem tartja feltétlenül szükségesnek, 17 százalék úgy vélekedik, egyáltalán nem fontos az anyanyelvi oktatás, mindössze 22 százalékban pozitív a válasz. Kiderül, a cigányság képviselői elsősorban finansziális megoldási lehetőségeket tartanak elképzelhetőnek, otthoni anyagi okokkal, az iskolai programok hiányával vagy a pénz hiányában azok nem megfelelő működésével magyarázzák a ci-

gány tanulók rosszabb tanulmányi eredményeit.

A probléma tehát adott. Lássuk, hogyan vélekedtek megkérdezettjeink a már működő programokról.

Vélemények

A megkérdezett szervezetek 88 százalékban osztották véleményünket a cigány oktatási-nevelési program szükségességére vonatkozóan, 12 százalékuk viszont nem tartja fontosnak ezeket. Új cigány kisebbségi oktatási-nevelési programok indítását tartja szükségesnek 78 százalékuk; pénz hiányában 13 százalék, igény híján 9 százalék nem tekinti ezt fontosnak.

Megfigyelhető mind a cigány kisebbségi önkormányzatok, mind a civil szervezetek elégedetlensége a települések ki-

A kisebbségi törvény szelleme sugallja, hogy megalkotói a helyi kisebbségi önkormányzatok kezébe elsősorban a kulturális autonómia megéléséhez kapcsolódó eszközrendszert adtak, jogosítványaik e téren a legerősebbek, értelemszerűen a helyi oktatás ügyeibe is komoly beleszólásuk lehet.

sebbségi programjaival illetően. Összességében 60 százalékuk szerint egyáltalán nem megoldott jelenlegi formájában a kisebbségi oktatás a településükön, ezzel ellentétben 13 százalék állítja, hogy részben, illetve 27 százalék teljesen

meg van elégedve a helyzettel. Az oktatási programok tartalmáról a többségnek (93 százalék) jó véleménye van, a maradék 7 százalék sem utasítja el, részben elfogadja azt.

Az elégedettséget mérő kérdéssorban 1–5-ig terjedő skálán értékelték a program különféle elemeivel kapcsolatos véleményüket. A résztvevő pedagógusok értékelése 3,9-es elégedettségi fokot ért el. A programokon belüli tehetséggondozás 3,7-es, a felzárkóztató tevékenység 3,6-es középértéket kapott csak. A népismereti oktatás elégedettségi foka a legmagasabb, 4-es. A cigány programokon belüli anyanyelvi oktatás elégedettségi szintje 2-es átlagot kapott.

A cigány oktatási-nevelési programok szerepét vizsgálva a cigány gyermekek beilleszkedésének elősegítésében a következő eredményeket kaptuk: 57 százalék sze-

rint eredményes e tevékenység, 25 százalék szerint semmi szerepe nincs a beilleszkedés terén, 9–9 százalék mondta, hogy csak részben mutatkoznak pozitív hatások, illetve nem tudtak válaszolni.

A programok hatása a tanulók jobb tanulmányi eredményére a kérdezettek 49 százaléka szerint pozitív, 27 százalék szerint részben van hatásuk, 21 százalék szerint nem eredményesek, 3 százalék nem tudja.

Az válaszolók 26 százalékban elégedettek a cigány kisebbségi oktatási-nevelési programokban résztvevő cigány származású diákok számát illetően, 52 százalék csak részben elégedett, 22 százalékuk szeretné, ha többen vennének részt azokon. A viszonylag erős negatív megítélés összefüggésben lehet azzal, hogy látják, az integrációt, a magasabb társadalmi pozíciók elérését elsősorban a tehetséggondozás, illetve a gyengébben haladók felzárkóztatása biztosíthatja. E tevékenységeket erősítendőnek ítélték a programokon belül.

Megkérdeztük, részt vesz-e az oktatási programokban nem cigány származású gyerek is. A válaszolók többsége (95 százalékuk) szerint részt vesz, 5 százalékuk nem tudja a kérdésre a választ. A kirekeszteni akarás azonban abszolút mértékben nem jellemző, mert mindannyian igent mondtak arra a kérdésre, egyetértnek-e azzal, hogy nem cigány származású gyerekek is részt vesznek a programban. Ugy tűnik, az érdekképviseléssel, érdekérvényesítéssel foglalkozó cigány civil szervezetek és cigány kisebbségi önkormányzatok képviselői megértették, küldetésük a mások megismerésén keresztül egymáshoz való közeledés üzenete.

Kíváncsiak voltunk arra is, hány cigány származású fiatal lett sikeresebb a kisebbségi oktatási programnak köszönhetően. A megkérdezettek 21 százaléka 1–5 fő közt határozta meg azoknak a számát, akik ennek az oktatási formának köszönhetik eredményességüket. 17 százalék 6–10 főre, 21 százalék 11 fő fölé tette e létszámot. 10 százalékuk szerint viszont senki sem lett e plusz szolgáltatástól eredményesebb.

A cigány kisebbségi önkormányzatok és civil szervezetek vezetői, illetve tagjainak

véleménye a cigány gyermekek és más nemzeti kisebbségek oktatása közötti tartalmi, minőségi különbséget illetően arányában majdnem megegyező. 58 százalékuk állítja, hogy nincs különbség, 42 százalékuk szerint más nemzeti kisebbségeké megoldott, a cigány gyermekeké nem.

A megkérdezettek 32 százaléka szerint jól, további 32 százalék szerint részben jól használja fel az önkormányzat a cigány felzárkóztatásra kapott normatívát. 36 százalék nem tartja jónak az önkormányzati felhasználást. Azonban a túlnyomó többség szerint (85 százalék) célravezetőbb volna, ha a kiegészítő támogatás felhasználásába nagyobb mértékben beleszólhatnának a kisebbségi önkormányzatok.

A cigányság választott érdekképviselői vezetői tehát nagyon fontosnak tartják a cigány iskolai programokat és ennyire megoldatlannak, problematikusnak látják a kisebbségi oktatás helyzetét. Felmerül bennünk a gondolat: Mit tesznek a helyzet javítására? Kérdésfelvetésünkre a következő választ kaptuk:

A szervezetek és a helyi cigány kisebbségi oktatás

A szervezetnek 29 százalékának van a kisebbségi programokkal rendszeresen foglalkozó munkatársa, 71 százalékának nincs. Adódhat ez a magas arány a program hiányából és a hozzáértés hiányából is.

Kíváncsiak voltunk a szervezetek intézményi kapcsolatrendszerére, együttműködési képességére is. A településeken az óvodák vannak jobbra jelen a cigány szervezetek mindennapi tevékenységében, a kapcsolat is velük a legjobb (1–5-ig terjedő skálán értékelve az együttműködés szorosságát 2,4-es átlaggal). 2,3 körüli átlagértéket mutat a helyi általános iskolai kapcsolat, ezt az egyéb oktatási intézményekkel való együttműködés követi. Meglepetés 2,2 körüli átlaggal a helyi önkormányzatok helyezése, utolsóként 1,9-es átlaggal a civil szervezetek állnak, a cigány kisebbségi önkormányzatok kapcsolata velük a legkevésbé jó.

A megkérdezettek 27 százaléka állítja, hogy nem ismerik, 27 százalékban csak

részben ismerik, míg 46 százalékuk ismeri teljes egészében a településen működő programok tartalmát, felépítését. Miért ilyen tájékozatlanok a cigányság választott vezetői?

A szervezetek 34 százalékából jártak már az összes programot működtető intézményben. 21 százalékuktól nem látogatta meg még egyetlen munkatársuk sem a programot, de tervezik azt. 11 százalékuktól jártak már némelyikben. 5–5 százalék azok aránya, akik személyesen is ismerik az intézményben folyó munkát, de csak mint szülők, illetve akiknek semmilyen tapasztalatuk nincs, mert nem hívták őket. 3 százalékuk jelenti ki, hogy nem látogatták meg a programot, mert nem értenek hozzá.

A cigány kisebbségi önkormányzatok 40 százaléka közölte, hogy az iskola egyeztetette a CKÖ-tal a programot, 29 százalékukkal az óvoda, 21 százalékkal a helyi önkormányzat egyeztetett. 8 százalékuk állítja azonban, hogy senki nem ismertette velük a program működési kereit. Megjegyezzük, eredményeink pozitívabb képet tükröznek, mint egy hasonló témakörű országos vizsgálat adatai, mely szerint a cigány kisebbségi önkormányzatok véleményének kikérési gyakorisága oktatási, kulturális ügyekben a település képviselőtestülete részéről 10,3 százalék, egyetértés kikérése mindössze 8,1 százalékban fordult elő. (3) Elengedhetetlennek tartjuk, hogy az érdekképviselőket betöltő személyeknek betekintése legyen arról, mi történik gyermekekkel az oktatás intézményeiben. Érdekeltségüket, együttműködési készségüket csak a kellő szintű tájékozottság tarthatja fenn. A legoptimálisabb, ha maguk is aktív részesei a munkaterv kidolgozásának, csak így érezhetik magukénak e programokat.

Am az esetek nagy részében nem voltak részesei a már működő programok kidolgozási folyamatának. 31 százalékuk jelenti ki, hogy a programokhoz hozzászólt és teljesen figyelembe is vették észrevételeiket. Azonos az aránya (26–26 százalék) azoknak, akik azt állítják, a programot nem látták, illetve ha látták is, nem szóltak hozzá, mert nem értettek egyet azzal. 13

százalékos arányban látták, hozzászóltak, de csak részben vették figyelembe észrevételeiket, 4 százalék esetében létezik több intézményben is program a településen, de nem mindegyikben vették a véleményüket figyelembe. Ismerve az idevágó jogi szabályozást, ezek az adatok elkésérítőek. A kisebbségi törvény a kisebbségi lakosságot (e minőségében) érintő települési önkormányzati rendeletekkel kapcsolatban a helyi közoktatás, helyi média, hagyományápolás, kultúra és a nyelvhasználat kérdéskörében egyetértési jogot ad a kisebbségi önkormányzatnak. Ez a jog gyakorlatilag azt jelenti, hogy az egyetértés, közös megegyezés hiányában meg sem lehet hozni ilyen döntéseket. (4) A kisebbségi oktatásra irányuló igények összeírása, továbbá az oktatás megszervezése a települési, illetve a kisebbségi önkormányzatok közös feladata. (5) Hogy e jogszabályok miért nem érvényesülnek a gyakorlatban, csak részben magyarázhatjuk a település képviselőtestületének vagy az intézmények vezetésének negatív, kirekesztő magatartásával, de alapvető probléma az is, hogy amíg e kisebbségvédelmi szervezetekben nem dolgoznak az oktatáshoz értő, képzett munkatársak, akik kompetens és értő partnerként vehetnek részt a munkában, betekintésük a legjobb szándék ellenére sem fog lényegesen javulni.

Megkérdeztük a szervezetek véleményét a cigány kisebbségi oktatási-nevelési programok állami normatívájának más nemzeti kisebbségekéhez viszonyított nagyságáról. 73 százalék állítja, hogy azonos a finanszírozás mértéke, 22 százalék véleménye szerint kevesebb, 5 százalék úgy tudja, hogy többet kapnak a cigány programok. E témában is az információk differenciálatlansága mutatkozik meg. Valójában nincs – jogilag nem is lehet – különbség egyes nemzetiségek támogatása közt. Az eltérések a programok típusából, más-más tartalmából, feladatából adódnak, hiszen a jelenlegi szabályozás szerint a kisebbség nyelvén vagy két tanítási nyelven történő oktatási feladatokra 41 000 Ft-ot biztosít évente a költségvetés (a cigányság esetében ilyenekkel nem találkozunk),

a nemzeti és etnikai kisebbségi programok 27 500 Ft-ot, a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatására pedig 15000 Ft-ot kaphatnak. E tevékenységtípusok keverednek a cigány képviselők előtt s szülnék gyanakvásokat.

Megfigyeléseinkből úgy tűnik, a cigányság választott érdekképviselői vezetői az elmúlt választási ciklusok során megtanulták, ráébredtek arra: ott van a helyük a kisebbségi oktatásügyek irányításában, koordinálásában is. Többé-kevésbé ismerik a törvények által biztosított jogait, tevékenységi kereteiket is. Bár e téren lenne még tanulnivaló, az elmúlt pár évben sok kiadvány, tanfolyamok, továbbképzések törekedtek tájékoztatásukra.

A fő problémát abban látjuk, igazából azt nem tudják, hogyan éljenek törvényes jogaikkal, hogyan használják a gyakorlatban a rendelkezésükre álló eszközöket, jogosítványokat.

A nemzeti és etnikai kisebbségek védelméről szóló törvény csak a törvényes kereteit adhatja meg a kisebbségvédelemnek. Más kérdés, hogyan tudnak a kisebbségek e jogosítványokkal élni s érdekeiknek a törvény alapján érvenyt szerezni.

A törvényben foglalt intézkedések végrehajtásának s a jogok kibontakoztatásának feltétele, hogy az adott település rendelkezzen anyagi – és legalább annyira szellemi – javakkal. Ez ma sajnos sok helyütt nincs meg, s talán legfőképp éppen a cigány népesség által leginkább lakott településeken.

A jogok érvényesítése a lefektetett jogszabályokon túl legalább annyira múlik a kisebbség helyi közösségein s azok megbízott képviselőin is.

Tapasztalataink azt mutatják, hogy éppen a leghátrányosabb helyzetben lévő kisebbségek számára a civil szféra, a társadalmi

szervezetek és a kisebbségi politikai érdekképviselő, érdekvégyesítés rendszerének erősen hiányos volta jellemző, különösen a cigányság vonatkozásában. A lakosság meglehetősen passzív, megosztottnak, szervezetlennak tűnik sok településen.

A cigányság szervezethez, érdekképviselői és érdekvégyesítési lehetősége és képessége igen alacsony szintű. Hiányoznak vagy csak formális jogosítványokkal rendelkeznek a helyi cigány szervezetek. Ennek okai többek között a cigány közösségekben is keresethetők, amelyek nem tudják magukat megszervezni.

A cigányság egyelőre távolról sem egyenrangú partner a politikai életben. Ha képviselőik alacsonyabban iskolázottak,

A cigányság egyelőre távolról sem egyenrangú partner a politikai életben. Ha képviselőik alacsonyabban iskolázottak, gyengébben képzetek, mint a nem cigány átlag, szervezett segítséget kéne kapniuk például a pályázatok megfogalmazásában, megírásában, a gazdálkodási vagy egyéb ismeretek elsajátításában, amit sok esetben a települési önkormányzatoktól nem remélhetnek.

gyengébben képzetek, mint a nem cigány átlag, szervezett segítséget kéne kapniuk például a pályázatok megfogalmazásában, megírásában, a gazdálkodási vagy egyéb ismeretek elsajátításában, amit sok esetben a települési önkormányzatoktól nem remélhetnek. Gyakran felmerül az információs és a

döntési folyamatokból való kizárásuk, ami gyanakvásokat szül, illetve erősít, ahelyett, hogy a „lakópolgári” öntudatot és az együttműködési készséget növelné a kisebbség és a többség, kisebbségi önkormányzat és a település vezetése között. (6)

Erősíteni kellene a kapcsolatokat a települési önkormányzat, az oktatási-nevelési intézmények és a cigányság között, fontos az információáramlás hatékonyságának növelése, a hivatal tevékenységébe való betekintés, a bizalmatlanság mérséklésére irányuló pontos tájékoztatás érdekében.

A törvény általános elvei a kisebbségi önkormányzatoknak az oktatásügyben jelentős szerepet biztosítanak, a részletekben azonban nem szabályozzák e testületek szerepét, jogköreit. A jogi szabályozás

szellemét azt sugallná, hogy a kisebbségi önkormányzatok iskolafenntartók legyenek. (Ezt nem zárja ki jogszabály, de a finanszírozás rendszere nem is bátorítja ilyesmire az önkormányzatokat.) A másik lehetőség, a létrejött kisebbségi önkormányzati rendszer valamiképpen formalizálja a nemzetiségi-kisebbségi oktatás szervezését, akár kezdeményezőként (a közoktatásról szóló törvény szerint legalább nyolc szülő egybehangzó nyilatkozata szükséges nemzetiségi-kisebbségi oktatás szervezéséhez), akár ellenőrző szervként: mire költi az oktatási-nevelési intézmény a programra szánt támogatást, ami különösen a cigány gyerekek, tanulók számára szervezett programok finanszírozása esetében kétséges, és időnként felmerülő viták forrása. (7)

Az elemzők elsősorban a kisebbségi önkormányzatok hiányos személyi és dologi feltételeinek tulajdonítják, hogy a kisebbségi önkormányzatok nem élnek törvényes felhatalmazásaikkal.

Megoldásként olyan tanfolyamokat tudunk csak javasolni, amelyek a gyakorlatias problémákkal, a konkrét élethelyzetekkel, a kisebbségi oktatás mindennapi problémáival és módszereivel ismertetik meg a helyi roma politikai élet szereplőit. Fontos számukra az aktuális technikai információk naprakész átadása – pl. a létező mintaprogramokról, kapcsolódó intézményekről, szakértői jegyzékről, pályázati lehetőségekről s magáról a pályázatkészítés technikáiról stb. Mindenképpen arra kell törekedni, hogy a jövőben létrehozandó

programok esetében bevonják őket a tervezés, megvalósítás, értékelés folyamatába, hiszen, mint korábban említettük, csak így fogják magukénak érezni, ismerni azokat. Egyes – arra alkalmas – személyeknél azt is el tudjuk képzelni, hogy a tanításban is közreműködjenek egy-egy foglalkozás erejéig, vagy akár a nyelvi ismeretek átadásában segédkezzenek.

Nagyon sok tennivaló van még tehát a cigány kisebbségi oktatás hatékonyabbá tétele terén, s törekednünk kell e változtatások irányába, hogy a programok és a belőlük fektetett tőke valóban elérhessék céljukat.

Jegyzet

- (1) 1993. évi LXXIX. t. a közoktatásról 1993. évi LXXVII. t. a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól.
- (2) forrás: Magyar Közlöny, 1998/4. sz. II. kötet
- (3) CSEFKÓ Ferenc – DOMBI Péter – PÁLNÉ KOVÁCS Ilona – TASNÁDI Péter: *A kisebbségi önkormányzatok működésének empirikus vizsgálata*. In: *Kisebbségi önkormányzatok Magyarországon*. Osiris – MTA RKK, 1999.
- (4) 1993. évi LXXVII. t. a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól. 29.§
- (5) 1993. évi LXXVII. t. a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól. 46.§
- (6) FORRAY R. Katalin: *A cigányság iskolázására irányuló oktatáspolitikai lehetőségei és tendenciái*. In: *Gypsy Studies – Cigány Tanulmányok 3.* (szerk: CSERTI CSAPÓ Tibor), PTE BTK Romológia Szeminárium, Pécs, 2000.
- (7) SZÜDI János: *A nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozók helyzetének jogi szabályozása*. In: *Tájékoztató füzet a kisebbségi oktatásügyről*. Expanzió Humán Tanácsadó, 1997.

Cserti Csapó Tibor – Ignác Mária